

Згурьська О. І.,

викладач кафедри теоретичної та прикладної лінгвістики
Державного університету «Житомирська політехніка»ВЖИВАННЯ ДІЄСЛІВ ТА МОДАЛЬНИХ СЛОВОСПОЛУЧЕНЬ
ЯК ЧАСОВИХ МАРКЕРІВ У РОМАНІ

У. С. МОЕМА «РОЗМАЛЬОВАНА ЗАВІСА»

Анотація. Найважливіший компонент світобудови – час, який є складним і багатограним явищем. Розкриваючи світовідчуття людини, категорія часу, може бути виражена за допомогою різноманітних форм і засобів. Однією із часових форм є художній час. Художній час – це текстова категорія, яка виникає внаслідок темпорального моделювання різних часових аспектів художнього тексту, підпорядковується змісту і реалізується через мовні одиниці, що пов'язані часовими відносинами. Кожен літературний твір має свою часову сітку. Лінгвісти розрізняють час художній, граматичний, реальний. Між художнім і граматичним часами є певна підпорядкованість. Художній час – категорія вищого рівня. Граматичний час є одним із засобів його вираження. Художній час – це час тих явищ, із яких складається сюжет. Він є засобом структурування реальності художнього твору й оформлення сюжетних фактів у ньому. Великий спектр граматичних засобів бере участь у моделюванні часових відношень у художніх творах. У.С. Моем використовував дієслівні морфологічні форми для передачі часу в романі. Незалежні дієслівні форми превалюють над залежними. Проведений нами аналіз довів, що Past Indefinite передає динамічне розгортання сюжету, Past Perfect відповідає за деталізацію. Форми непрямих способів не вказують, що дія відбувається в даному конкретному часі. Вони означають, що дія дієслова, вжитого в непрямому способі, збігається в часі з дією дієслова-присудка або ж відбувається раніше часу дієслова-присудка головного речення, що стоять у дійсному способі. Модальні дієслова виражають ставлення до дії, а не саму дію. Разом модальне дієслово й інфінітив утворюють структуру, яка орієнтується на певну часову сферу. Форми інфінітива не відносять дію до конкретного часового проміжку, а показують, що вказувана ними дія передєє чи є одночасною з дією дієслова-присудка. Отже, дані конструкції позначають відносний час.

Ключові слова: художній час, модальні дієслова, дієслівні форми, роман «Розмальована завіса», У.С. Моем.

Постановка проблеми. Сучасна лінгвістика демонструє зростання інтересу до вивчення питання художнього часу в літературному творі. Художній час – одна з найважливіших характеристик художнього образу світу. Він забезпечує сприйняття твору як цілісної та самобутньої художньої дійсності й організовує його композицію. Жодний художній твір не існує в часовому вакуумі. У ньому завжди так чи інакше наявний час. Художній час є не тільки значущим, але найчастіше визначальним компонентом художнього твору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Лінгвістичне трактування часу, зокрема особливості функціонування в мові часових поняттєвих категорій, вивчали Е. Нестерик, А. Мухатєва, М. Бахтін та інші дослідники. Проте проблема лінгві-

стичного вивчення особливостей і функцій художнього часу лишається відкритою і сьогодні.

Мета статті – проаналізувати специфіку функціонування граматичних форм і розглянути вживання модальних дієслів у поєднанні з інфінітивами для передачі часової характеристики.

Виклад основного матеріалу. Художній час – це текстова категорія, яка виникає внаслідок темпорального моделювання різних часових аспектів художнього тексту, підпорядковується змісту і реалізується через мовні одиниці, що пов'язані часовими відносинами [4, с. 5]. Художній час – це час тих явищ, із яких складається сюжет. Він є засобом структурування реальності художнього твору й оформлення сюжетних фактів у ньому. У творі він забезпечує цілісне сприйняття образу, організовує композицію твору та відіграє суттєву роль у формуванні змісту тексту [6, с. 8].

Кожний автор літературного твору використовує **дієслівні форми** для вираження взаємодії дій у часі. У.С. Моем у романі «Розмальована завіса» використав великий спектр граматичних засобів для моделювання часових відношень у художніх творах. Використання дієслівних морфологічних форм дало можливість створити особливу часову сітку роману. Способи вираження системи художнього часу визначаються функціонуванням дієслівних форм, їхніми граматичними і семантичними характеристиками, а також співвіднесенням з одним або кількома суб'єктами дієслівної дії [8, с. 48].

Форми, співвіднесені з моментом мовлення, є незалежними дієслівними формами. Вони представлені формами основного розряду (за винятком the Future in the Past Indefinite): Present Indefinite, Past Indefinite, Future Indefinite, формами Present Continuous, Present Perfect і Present Perfect Continuous [2, с. 68]. У матеріалах вибірки широко представлені незалежні дієслівні форми теперішнього і минулого неозначених часів.

Наприклад:

– Present Indefinite: *She isn't a woman who cares for that sort of thing* [12, с. 37];

– Past Indefinite: *She was astonished at the interest the nuns took in her* [12, с. 222].

Форми, співвіднесені з тимчасовим центром минулого чи майбутнього, є залежними формами, оскільки вони співвідносяться і з основною точкою відліку – моментом мовлення – не безпосередньо, а через відповідні часові центри, виражені в реченні [9, с. 68].

В аналізованому романі частіше трапляються часові форми співвіднесення залежних форм із тимчасовим центром минулого часу. Наприклад:

– Past Perfect: *She had known him but a little while and had never taken much notice of him* <...> [12, с. 25].

Залежні форми рідко асоціюються з тимчасовим центром майбутнього [10, с. 68].

Частотність уживання незалежних і залежних дієслівних форм у вибраних главах аналізованого роману представлено в таблиці 1.

Дані проведеного аналізу вказують на тенденцію вживання особових дієслівних форм у функції присудків: незалежні форми (83,6%) та залежні форми (16,4%). Здебільшого динаміка подій виражена за допомогою Past Indefinite, а деталізація – через Past Perfect.

Проведений нами аналіз довів, що Past Indefinite передає динамічне розгортання сюжету, Past Perfect відповідає за деталізацію.

Серед часових маркерів можна виділити **модальні дієслова**, що сполучаються з різними формами інфінітива. Модальні дієслова виражають не дію, а ставлення мовця до неї [3, с. 118]. В англійській мові існує 12 модальних дієслів: can, may, must, need, to have (got) to, to be to, should, ought to, shall, will, would, dare.

Лінгвісти виділяють декілька сфер вживання модальних часів: інформативна, логічна, імперативна, структурно або лексично залежне використання, традиційне й ідіоматичне вживання [1, с. 11].

Частотність уживання модальних дієслів різного типу неоднакова в аналізованому романі. Найбільш вагома частка припадає на інформативне вживання, рідше вживаються модальні дієслова для виведення висновків і модальні дієслова як складові частини фразеологічних одиниць. Поодинокими є приклади, де вживання модальних дієслів є структурно залежним та для передачі імперативних значень. Розглянемо модальне дієслово *can / could*, яке передає інформативні значення: *can* зазвичай уживається в теперішньому контексті, а *could* у минулому:

– *Can you speak Chinese?* [12, с. 158];

– *I know I can do nothing to make up for your terrible loss* <...> [12, с. 249];

– *Sister St Joseph could speak no English* <...> [12, с. 131];

– *She could not understand* <...> [12, с. 98].

У наведених прикладах *could* є формою минулого часу дійсного способу, що відноситься до минулої дії.

Could також уживається у формі Subjunctive:

She could never look him in the face again [12, с. 264];

No one could have guessed that they had ever been more than acquaints <...> [12, с. 257];

Тут *could* сполучається з неперфектним інфінітивом (*could look*) у теперішньому контексті та з перфектним інфінітивом (*could have guessed*) у минулому контексті.

Особливості вживання модальних дієслів в аналізованому романі «Розмальована завіса» можна проілюструвати на матеріалі шести глав: IX, XII, XXVIII, XXXV, XXXVI, XL. Отримані результати представлені в таблиці 2.

Побудована таблиця складається із двох частин.

У першій частині (стовпчик 1) зазначається номер глави: IX, XII, XXVIII, XXXV, XXXVI, XL.

У другій частині (стовпчики 2–6) фіксується відсоток уживання модальних дієслів.

Порівнюючи отримані результати, можемо побачити, що найбільш вагома частка припадає на інформативне вживання – 74,3%.

Модальні дієслова логічної сфери автор використав у 4,5 разів рідше – 16,6%.

Традиційне й ідіоматичне вживання становить 5,5%.

Структурно залежне вживання налічує всього 2,7%.

Імперативне вживання становить 0,6%.

В аналізованих п'ятьох главах автором ужито **непрямі способи**. Найчастіше – Subjunctive II і the Conditional Mood:

1. *But if nobody spoke unless he had something to say, Kitty reflected, with a smile, the human race would very soon lose the use of speech* [12, с. 38] (*spoke* – the Present Subjunctive II, *would lose* – the Present Conditional);

2. *Dorothy would have liked to make a friend of her, but she found her second-rate* [12, с. 116] (*would have liked* – the Past Conditional);

Таблиця 1

Функціонування видо-часових форм у романі «Розмальована завіса»

Глава	Незалежні форми							Залежні форми								
	Pt. Ind.	Past Ind.	Fut. Ind.	Pt. Con.	Pt. Perf.	Pt. Perf. Con.	Всього зал. форм	Fut. in the Past	Past Con.	Fut. Con.	F. in the Past Con.	Past Perf.	Fut. Perf.	Fut. in the Past Perf.	Fut. Perf. Con.	Всього зал. форм
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
9	7,9%	83,8%	–	–	–	–	92%	–	–	–	–	8%	–	–	–	8%
12	3,2%	80,6%	–	–	–	–	84%	–	–	–	–	16%	–	–	–	16%
28	–	70,7%	–	–	–	–	70,7%	–	0,2%	–	–	29%	–	–	–	29,2%
36	3,3%	73,3%	–	–	–	–	76,7%	–	–	–	–	23,3%	–	–	–	23,3%
40	7,5%	87%	–	–	–	–	95%	–	–	–	–	5%	–	–	–	5%
У середньому	4,3%	79%	0%	0%	0%	0%	83,6%	0%	0,2%	0%	0%	16,2%	0%	0%	0%	16,4%

Вживання модальних дієслів у романі «Розмальована завіса»

Номер глави	Informative usages	Imperative usages	Inferential usages	Structurally dependent usages	Idiomatic usages
9	96%	4%	–	–	–
12	66,6%	–	–	–	33,4%
28	83,3%	–	–	16,7%	–
35	–	–	100%	–	–
36	100%	–	–	–	–
40	100%	–	–	–	–
Заг. к-сть.	74,3%	0,6%	16,6%	2,7%	5,5%

3. *Sometimes she would have liked to shake him* [12, с. 38] (*would have liked* – the Past Conditional);

4. *I wouldn't marry him if he were* [12, с. 27] (*wouldn't marry* – the Present Conditional, *were* – Present Subjunctive II);

5. *She would have felt more at home with him if he had been more casual* [12, с. 36] (*would have felt* – the Past Conditional, *had been* – Past Subjunctive II);

6. *Kitty smiled a little: how indignant her mother would be to know that her daughter was considered that!* [12, с. 117] (*would be* – the Present Conditional);

7. *He treated her not as Kitty had seen most men treat their wives, but as though she were a fellow-guest in a country house* [12, с. 36] (*were* – Present Subjunctive II);

8. *It was true that it needed no answer, but an answer all the same would have been pleasant* [12, с. 38] (*would have been* – the Past Conditional).

Замість допоміжного дієслова *would* зрідка може вживатися дієслово *should*: *I shouldn't be at all surprised if you hadn't the ghost of an idea what mine was* [12, с. 25] (*shouldn't be* – the Present Conditional Mood, *hadn't* – the Present Subjunctive II).

Замість допоміжного дієслова *would* також можуть уживатися модальні дієслова *could*, *might* у формі Present Subjunctive II від дієслів *can*, *may*:

1. *Oh, if she could only set him out of her mind al together!* [12, с. 116] (*could get* – модальне словосполучення, що складається з *could* у Present Subjunctive II + інфінітив без частки *to*);

2. *Had she been able to make him see her boundless love, the passion in her heart, and her helplessness, he could never have been so in human as to leave her to her fate* [12, с. 97] (*could have been* – модальне словосполучення, що складається з *could* (Present Subjunctive II + інфінітив без частки *to* – *have been* (Perfect Correlation, Common Aspect, Active Voice)).

На прикладі п'яти глав (IX, XII, XXVIII, XXXVI, XL) ми дослідили вживання форм непрямих способів. Можна зробити висновок, що вони не відносять дію до конкретного часу. Форми непрямих способів вказують на те, що дія дієслова, ужитого в непрямому способі, збігається в часі з дією дієслова-присудка або ж передує часу дієслова-присудка головного речення, що стоять у дійсному способі.

Висновки. У.С. Моем використовує різні часові маркери як спосіб організації подій, описаних у творі, характеристики образу, пов'язаного з утіленням авторської концепції, та відображення картини світу тексту. Взаємодію дій у часі в мовній структурі передусім представляють дієслівні форми. Функціонування дієслівних форм визначає способи вираження системи художнього часу.

Форми непрямих способів не відносять дію до будь-якого часового періоду, а показують, що виражена ними дія є одночасною з дією дієслова-присудка, вираженого дійсним способом, або відбувається перед нею.

Серед особових форм незалежні дієслівні форми, що співвідносяться з моментом мовлення, трапляються у п'ять разів частіше, ніж залежні форми, що орієнтуються на часовий центр у минулому. Динаміка розвитку подій виражена в аналізованих главах найчастіше за допомогою Past Indefinite, а деталізація зображується через Past Perfect.

Модальні дієслова, що виражають не дію, а ставлення до неї, мають різні сфери вживання. Найчастіше вживаються модальні дієслова з інформативними значеннями – 74,3%. Модальні дієслова сполучаються з різними формами інфінітива, що орієнтуються на різні часові сфери. Форми інфінітива не відносять дію до того чи іншого часового відрізка, вони лише зазначають співвідношення часу вказуваної ними дії до дії дієслова-присудка – одночасність або передування їй. Отже, вони позначають лише відносний час.

Література:

- Євченко В., Сингаївська А. Як використовувати модальні дієслова сучасної англійської мови : навчальний посібник. Випуск 1. Житомир, 1999. 148 с.
- Иванова И., Бурлакова В., Почепцов Г. Теоретическая грамматика современного английского языка. Москва : Высшая школа, 1981. 284 с.
- Каушанская В., Ковнер Р., Кожевникова О. Грамматика английского языка : Морфология. Синтаксис. Москва : Айрис Пресс, 2008. 381 с.
- Лихачев Д. Историческая поэтика русской литературы. Москва : Алтея, 1997. 158 с.
- Лотман Ю. Структура художнього тексту. Санкт-Петербург : Мистецтво, 1998. 285 с.
- Лукин В. Художественный текст. Основы лингвистической теории и элементы анализа. Москва : Просвещение, 2004. 384 с.
- Мостепаненко Л. Проблема универсальности основных свойств пространства и времени. Ленинград : Наука, 1969. 229 с.
- Николаев А. Основы литературоведения : учебное пособие для студентов филологических специальностей. Иваново : ЛИСТОС, 2011. 255 с.
- Пелевина Н. Стилистический анализ художественного текста : учебное пособие для студентов педагогических институтов по специальности № 2103 «Иностранные языки». Ленинград : Просвещение, 1980. 272 с.
- П'ятничка Т. Категорія теперішності та засоби її реалізації в англійському художньому дискурсі (на матеріалі прозових творів XIX–XX ст.) : дис. канд. філол. наук. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2005. 201 с.

11. Слепухов Г. Пространственно-временная организация художественного произведения. *Философские науки*. Москва, 1984. № 1. С. 65.
12. Maugham W. *The Painted Veil*. Київ: Знання, 1999. 287 p.

Zghurska O. The usage of verbs and modal verbs as time markers in the novel “The Painted Veil” by W.S. Maugham

Summary. The most important component of the universe is time, which is a complex and multifaceted. The most important component of the universe is time, which is a complex and multifaceted phenomenon. By expanding the perception of a person, the category of time can be expressed through various forms and means. One of the time forms is artistic time. Artistic time is a text category that arises from the temporal modeling of various time aspects of artistic text, that submits to content and is implemented through linguistic units related to time relations. Each literary work has its own time line. Linguists distinguish artistic, grammatical, real time. Between artistic and grammar time there is a certain subordination. Artistic time is the time of those phenomena, of which the plot is composed. It is a mean of structuring the reality

of an artistic work and designing the plot facts in it. Artistic time is a category of higher level. Grammatical time is one of the means of its expression. A large range of grammatical forms functions in the analyzed text as means expressing the artistic time. W.S. Maugham used verbal morphological forms to express time in the novel. Independent verb forms predominate over dependent forms. Our analysis showed that Past Indefinite shows dynamic development of events of the story, Past Perfect is responsible for detailing. Oblique moods have no tense category, so, they can not refer the action directly to specific time. They can only indicate if the action denoted by the Oblique Mood forms coincides in time with that denoted by the indicative mood in the principal clause, or precedes it. Modal verbs express the attitude to action, not the action itself. Together, the modal verb and infinitive form a structure that focuses on a certain time domain. Forms of the infinitive do not refer the action to a particular period of time but show that the action denoted by the infinitive precede it or is simultaneous to the action of the verb-predicate. So, such grammatical constructions show the relative time.

Key words: artistic time, modal verbs, verbal forms, novel “The Painted Veil”, W.S. Maugham.